

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

Nicolai Hieronymi Gvndlingii J. C. Ivs Naturæ ac Gentivm

Gundling, Nicolaus Hieronymus

Halæ Magdebvrgicæ, 1736

Cap. XIV.

urn:nbn:de:gbv:45:1-208

CAP. XIV.

DE NON LÆDENDIS ET TVR-
BANDIS ALIIS PER SERMO-
NEM IN GENERE,

§. I.

HActenus primariae, quæ ex princi-
pio primo nostræ disciplinae fluunt,
regulae expositae sunt, ne pax externa
ante pactum lædatur, ne quis etiam post
pactum turbetur. Nunc de SERMONE
omnium læsionum communi veluti in-
strumento agendum. Eo immodesti
sumus, sumus etiam iniusti, cui accedit,
quod ordinarie pacta sermone perfici-
antur.

§. II.

At fateor, multa a naturalis iuris
Doctõribus hic inspergi, quæ videntur
ἀλλότρια. Quam enim varia de origi-
ne sermonis tradant, quam inaniter de
consensu in sermonem differant, quam
temere e natura sermonis difficiles de-
cidere quæstiones fatagant, nemo est,
qui ignoret.

§. III.

Nos breuiter SERMONEM ita diri-
gendum pronuntiamus, *ne eo velledan-*

L 5

tur,

sur alii, vel decipiantur; atque sic pars externa rumpatur.

§. IV.

Quod axioma per se clarum est, quantumvis ignoretur, quomodo sermo sit ortus, aut ex vna lingua, eaque conata cetera permanuerint omnes.

§. V.

Vnde, quæ *Puffendorffius* aliique hoc loco differunt, consulto omittimus: etsi in hoc falsi sunt plerique, quod peculiarem de vocabulis eodem significato adhibendis conventionem somniant.

§. VI.

Id verum est, eum, qui sermocinari vult, velle ordinarie, vt intelligatur: alias enim consultius foret, ut ne loqueretur. SERMONEM autem nemo fanæ mentis cum sono, boatu, mugitu confundet. Vnde definitionem omittimus.

§. VII.

Qui intelligi ab aliis cupit, *signa* feligit.

§. VIII.

SIGNA ordinaria verba sunt, quæ aliis quoque esse debent nota.

§. IX.

Vnde consequitur, vt in familiari vitæ vsu eadem, quam alii sectantur, con-
nexio

nexio sit tenenda. Quid enim *doctis*, atque *artificibus* inter se liceat, iam non quaritur.

§. X.

At inde tamen neutiquam elicitur, ut, quæ intra præcordia sedet, sententia semper sit enuntianda. Sæpe namque usu venit, ut vel nobismet ipsis, vel aliis noxium sit, effutire, quæ animo seruamus recondita. Quare nouum obligationis fundamentum de dicenda veritate circumspicendum est.

§. XI.

Et nimium vero euagari videntur, qui cum *S. Augustino* unicuique indistincte ius esse intelligendi & diiudicandi veritatem adfirmant. Ut enim hanc rationem cateruatim sequuntur auctores; non est tamen eius connexio ita clara, ut illam adoptare liceat tuto.

§. XII.

Et si vero *Placettus* Gallus tacitum cum eo, cui loquimur, pactum iniri existimat, nos dicturos veritatem; timeo tamen, ne eiusmodi pactum rationabili coniectura elici atque clarum reddi nequeat. Id præsumitur, locuturos nos ratione intelligibili.

§. XIII.

§. XIII.

Vlricus Huberus equidem ad ordinationem diuinam prouocat, &, quoad intelligi potest, veritatis enuntiationem sanctissimum institutum vocat: in quo vix decipitur; tametsi non probat, *veritatem*, hoc est, *quid cogitem* cognoscamque, semper esse aperiendum.

§. XIV.

Ergo magis est, vt dicamus, DEI institutum esse, vt ne noceamus nobis aliisque sermone nostro, sed potius profimus, qui veritatem percipiendi ius clare queunt ostendere.

§. XV.

Sed *ius* vero habent mortales omnes, & comparate *obligationem* connatam, ne quis calumniis proscindatur & proscindat, turpiterque prodatur & prodatur, aut mendaci sermone damnum faciat noceatque, aut nefario silentio innocentes, vel quibus deinctus est, pessumdet, aut pessumdetur ipsemet.

§. XVI.

Multo minus fas erit, *ius* alteri permittere & promittere, *questumque* fallaciter euertere. Potius sincere agat, qui promittit, fideliterque exequatur, quod affirmat vel negat.

§. XVII.

§. XVII.

Qui secus facit, pacem non quaerit, sed eam perspicue conuellit.

§. XVIII.

Quare *prima* regula est: LOQVERE, cum innocenti imminet periculum, verum, aut etiam falsum.

§. XIX.

FALSILOQVVM non est mendacium, quippe quod semper cum detrimento proximi insontis coniunctum est.

§. XX.

Quis autem ægrotis, infantibus, iratis, garrulis, dololis verum semper retegendum censebit? Non iis ius est, quia nec læduntur, nec turbantur: non etiam obligatio in altero, quia vel sibi ipsi alioquin, vel aliis noceret.

§. XXI.

LOQVERE porro verum, quando vel expresse, vel tacite promittis, te dicturum: & sile denique, cum silentium promissisti, vel istud bene merentibus, innoxiiisque prodest, aut, nisi liceat silere, *singe falsum.*

§. XXII.

Vnde concluditur, FALSILOQVVM aliquando esse *præceptum*, aliquando *licitum*; ac silentium interdum iuberi, interdum *prohiberi*, interdum *indifferens* esse.

§. XXIII.

§. XXIII.

Quod de verbis dictum, ad gestus & facta, quibus animi nostri sensa aliquando patent, non immerito accommodatur. Hinc *simulario* & *dissimulatio* modo præcepta, modo prohibita, modo licita erit.

§. XXIV.

SIMVLARE autem significat facto positiuo, DISSIMVLARE facto omissionis aliud præ se ferre, quam cogitatur. Prius fictioni, seu falsiloquio, aut etiam mendacio simile est, posterius reticentiæ veri licitæ, aut silentio prohibitæ.

§. XXV.

Ex quo claret, quid de differentia *doli* boni *malique* præceperint veteres, quæ distinctio e *porticu* in scholas Iurisconsultorum irrepsit.

§. XXVI.

Ceterum *parabole*, *locutiones tropicæ*, *termini* metaphysici, *fabule*, *ioci* neque falsiloquium erunt, neque mendacium, quia non afferunt *falsum*, aut ordinarie *nocent*; sed vel figuratis, vel noue atque ingeniose excogitatis verbis verum sapissime tradunt.

§. XXVII.

Equiuocationes autem & reseruationes, vt aiunt, mentales, non omnes erunt

erunt illicitæ, quia datur falsiloquium præceptum & licitum, & *resicentia* præcepta & licita.

§. XXVIII.

Qui contra eunt, falsiloquium pro mendacio (*) habent; ac deinde, quia opinio non cohæret, nec verum semper dici posse animaduertunt, verborum & locutionum multarum interpretationes excogitant, vt, qui quid affirmat, id ipsum negare, qui negat, affirmare videatur.

- (*) Hinc omnes, quæ inter dissentientes vigent, tragoediæ & disputationes vanæ. *Augustinus* Priscillianistarum occasione; periuriis & mendaciis operam dantium, disputandi feruore in libro de *Mendacio* aduersus *Consentium* longius, quam pat erat, est abreptus. Sæpe enim res fert, vt nequeamus ex mente alterius respondere, nec sine circumitione enunciare verum, nisi quidem nos ipsos aliosque velimus in perniciem præcipitare. Atque hæc ratio est, quare *singendum* nonnunquam, aut *æquiuocationibus* vtendum: quibus Iesuitæ abusum indulgent sane nimium: quorum doctrinis excitatus LVDOVICVS MONTALTIVS in *epist. prouincialibus* epist. IX. summæ eos merito impietatis coarguit. Sed sunt tamen

tamen nec illi ab omni labe immunes, qui propter *voces* aliis insultant, iisque, qui *falsiloquium* admittunt, adfingeri non erubescunt, eos Diis hominibusque inuisa probare mendacia: ipsi mendaces & simul stolidi, dum se meliores ceteris existimant, qui cum ipsis in re consentiunt plene. Unde semper laudandi reuerendum Theologum *J. F. Buddeum*, qui in *Theologia morali* p. 746. seq. hac de re sincere est philosophatus eiusque providenti hac parte sermone proferus subscripto: addens, ineptos merito existimari, qui falsum se non loqui credant dum pecuniam a se mutuam petenti respondent, NON HABEO, scilicet non pro petente, sed pro se aliisque: quorum inanias acute detexit GROTIUS de *I. B. & P. Lib. III. cap. I §. 17. n. 3.* seq. opinatus, rectius facturos, & sapientius, si *falsiloquium* in aliquibus casibus tolerarent, quam si a tentu communi abhorrentes interpretationes excogitarent, tantum ne falsum pronunciasse dicantur, quod illi pro mendacio venditant absurdissime, omnibus definitionibus posthabitis.

§. XXIX.

Id indubium, omne *mendacium* esse quidem *falsiloquium*, non autem *contra*.

§. XXX.

§. XXX.

Nam quanquam is, qui mentitur, falsum dicit; tamen aliquid amplius perpetrat, ob quod pacem turbare dicitur externam.

§. XXXI.

Vnde haud temere supra obseruatum est, MENDACII naturam non in discrepantia sermonis cum cogitatis; sed in eo potius consistere, quod sermone nostro lædatur ius proximi connatum, vel acquisitum.

§. XXXII.

Quo admissio non erit iam necessarium, antiquam & centies coctam apponere *Augustini* distinctionem, qua mendacium vel *iocosum*, vel *officiosum*, vel *perniciosum* dicitur.

§. XXXIII.

Neque enim sermo falsus quicumque, imprimis si non sit nociuus, mendacium est: vtur qui sine graui causa fabulosa, atque a veritate aliena eructat, VANVS merito appellatur, & imprudens aut etiam pro re nata INIVSTVS. Nam qui ludificare alios fictis sermonibus cogitat, eos contemnit, &, quantum in se est, illorum famam ludibrio exponit.

§. XXXIV.

Quæ in contrarium adferuntur, per-
M parum

parum, immo nihil rationis continent. Nam, quando *Zieglerus* multique cum eo urgent, DEVM non loqui falsum, quem homines vsquequaque imitari debeant, aerem profecto verberant. Quis enim a supremo Numine ad homines sine distinctione argumentum ducet? DEVS non ambulat per prata, per forum, non emit, non vendit, non locat, non conducit, ergo etiam homines neutrum faciant? Commiseratione eius generis argumentationes dignæ sunt, quas per ambages confutat ipse *Huberus*. Id addendum, Deo nihil impendere periculi; cum vicissim homines in eam sæpe necessitatem ab inimicis coniiciantur, ut salutis conseruandæ medium sit, reiicere veritatem & dicere falsum. Pulchra sunt, quæ hanc in rem leguntur apud NOODTIVM *de forma emendandi docti mali*.

§. XXXV.

Etiam nullius roboris *Danielis Whitby*, Britanni, in *Ethica Christiana* exceptio videtur, non licere propter utilitatem tum nostram, tum alienam PECCARE. Probet enim prius, falsum loqui semper esse peccare, quod nunquam fiet; nisi quidem petitionem principii pro probatione